

IV. Mezní situace boje: člověk a válka

T 1: „Vše živé, aniž by o tom vědělo a aniž by to chtělo, vede *boj o pobývání*, a to pasivně o pouhé pobývání ve zdánlivém klidu přetrvávání, aktivně o růst a rozmnožení. Materiální podmínky pobývání, které jsou ve vztahu k možnému rozšíření života vždy omezené, činí nutným boj o tyto podmínky. Tento *nevědomý boj* si člověk uvědomuje, ale i jemu jako jednotlivci je opět do jisté míry skryt, pokud je tento boj přenesen na skupiny, společenská uspořádání, státy, které ho vedou za něj, a pokud také v případě člověka vždy pro jednotlivce existují nevědomé mocenské poměry, které ho svírají a nevědomé újmy způsobené druhým v důsledku vlastního úspěchu. *Vědomý boj*, při němž si bereme na mušku protivníka, se vede o šíři prostoru k pobývání. Všude se v důsledku bojuje stejně krutě, pokud je v sázce a pokud se rozhoduje o šíři materiálního pobývání a vposled o pobývání samém a jeho zničení, ať už se tento boj vede v hospodářství mírovými prostředky nebo ve válce násilně, prostřednictvím výkonů, při nichž jde o to předstihnout druhé prostřednictvím lsti či jakýchkoli aktivit působených na újmu druhých.“ (K. Jaspers, *Mezní situace*, str. 66.)

T 2: „Boj s násilím, nasazení vlastního života, abychom buď násilím odporovali násilí, nebo abychom násilím získali panství a kořist, je prafenomémem lidského pobývání. Tento prafenomémem je *divoký bojový duch*. Když se rozpoutá, produkuje slast z překročení svého bytí ve vydání života všanc, a nemilosrdnost, již je život druhého tak málo cenný jako vlastní, která se vyzuří ve vítězství znásilňováním a plundrováním a konečně se umírní v nejvyšším pocitu moci, v němž poraženého nechá naživu, aby vítězi sloužil jako otrok.“ (K. Jaspers, *Atomová bomba a budoucnost lidstva*, Praha 2016, str. 94.)

T 3: „V pobývání člověka platí: Možnost definitivního racionálního řádu lidských vztahů ztroskotává před násilím. Kde je násilí – zabíjet a být zabíjen –, tam je boj, který vyžaduje oběť pobývání ... Oběť patří k pobývání buď jako okamžité nasazení života, nebo jako trvalé stravování ve ztracení možností pobývání ... To pro člověka podstatné je *vědomá oběť*, jeho životní odvaha, kterou jako vědomou odvahu ve světě nelze přiměřeně pochopit ze světa. Základem všech vznešených věcí člověka je oběť. A i ve ztroskotání je oběť ještě jistým naplněním, v němž se vyjevuje nekonečný obsah. Člověk se zná jako sám sebe teprve v osvědčení odvahou a pohrdáním smrtí. Ty mají jinou půdu než pouhý život. Pro člověka existuje více než život.“ (Tamt., str. 86.)

T 4: „...člověk staví proti násilí jistou *hráz*. Pokouší se je (v zájmu pobývání všech) téměř kanalizovat. Pokud se to daří, je to *státní řád*. Lidské pobývání je založeno na vědomě organizovaném násilí. Násilí nelze z lidského pobývání vyloučit ... Pro lidi se může jednat jen o řád násilí, který se daří v právním státě, ale jen tím, že stát disponuje policií ... Existence každého lidského řádu je podle své skutečnosti, nikoli podle svého smyslu, založena násilím. Zachování všech států probíhá buď jím, nebo jeho hrozbou. Je nevyhnutelně vázáno na moc, která si může posloužit násilím. Tato základní situace člověka se s oblibou ... proti všem faktům zastírá ... To vytváří situace, v nichž získávají převahu ti nejnerozvážnější násilníci. Neboť ty, kdo žijí v pohodlné víře v bezpečí díky nenásilné zákonnosti a užívají si výhod, lze lehce přemoci klamem a lstí, protože ... mají přece ‚rozvahu‘ a nerozvážnost násilí pokládají za nemožnou.“ (Tamt., str. 70–71.)

T 5: „Tváří v tvář těmto faktům se lze uchýlit ke *konečnému pojetí*, pro něž se žádná mezní situace nestane zjevnou. S pohledem odvráceným od celku hledím na situace boje jako na něco, čemu se lze vyhnout; a také se jim snažím vyhnout, jestliže nejasně věřím v život podle práva, v klidu, se zajištěnými podmínkami pobývání pro všechny. Nedosahuji ve svém myšlení k

hranici, nýbrž žiji spokojeně, dokud to zastírání mých vlastních základů dovoluje. Pokud se mi podmínky mého pobývání zdají stabilní, nepoznávám boj jako podmínku a mez veškerého pobývání ... Přes všechn sebeklam ohledně podmínek mého vlastního pobývání, jichž požívám, aniž bych si je tvořil, někdy upadám do nervozity – to když se vynoří ohrožení jako temně pociťovaná nebezpečí a dostávám se pod nejasný tlak nebo když se vyjeví bezpráví a nesvár jako možná situace, která nemá řešení. Jindy se zase zklidňuji – to když necítím žádné nebezpečí a opět věřím v život bez boje, ačkoli fakticky žiji z bojové konstelace, která je pro mne příznivá. *Mezní situace* nastává jen pro existenci s její vůlí k jasnosti, pokud se nechá zasáhnout utrpením a uchopuje své pobývání i s jeho podmínkami.“ (Tamt., str. 71–72.)

T 6: „Zdánlivá řešení mezní situace jsou možná dvojným způsobem: Buď člověk nechce boj a nastupuje cestu uskutečňování pobývání, jež je prosté boje ... věří v utopii a zaniká jako pobývání. Anebo člověk přitaká boji kvůli boji samému. Oddává se pouze boji, lhostejno za co a s jakým obsahem, a nakonec naplní svou existenci smrtí v boji.“ (Tamt., str. 72–73.)

T 7: „Oslavování i zavržení násilí ... lze racionálně jasně myslet, protože obojí se ocitá vně mezních situací. Důsledky jejich uskutečnění jsou buď zánik vinou rezignace na každé použití násilí, nebo vyprázdnění v bezobsažné pobývání vyžívající se v násilí. Jestliže nechci nikde žít na úkor druhého života, musím rezignovat na život. Úmysl neklást odpor vede k sebezničení, které může být zadrženo jen díky nahodilým konstelacím či díky nedůslednosti. Pouhá moc v podobě násilí naopak uvádí na cestu, na jejímž konci by zůstal stát osamělý jedinec, který vše zničil nebo si vše podmanil, který získal sám pro sebe neomezený prostor, ale nemá si v něm co počít. Takový jedinec má úkol pouze tak dlouho, dokud je ještě co ničit ... Pro rozvažování se zdá volba mezi zavržením a oslavováním násilí nevyhnutelná. Výsledkem této volby by však byly neúprosné důsledky na jedné či na druhé straně.“ (Tamt., str. 75–76.)

T 8: „Ony vývody rozvažování, ať už se kloní na jednu či na druhou stranu, znamenají zřeknutí se dějinně skutečné existence. Již není možné vynášet definitivní soud o boji, ani kladný, ani záporný, nýbrž lze si pouze klást otázku: *Kde se mám ujmout mocenské pozice a využít ji, kde mám ustoupit a trpět, kde mám bojovat a nasadit svůj život? K rozhodnutí nedospějeme z obecných principů, byť se bez nich také neobejdeme, nýbrž z dějinné existence v její situaci. Rozhodnutí skrze násilí nyní nevyklučuje připravenost k dohodě a ke kompromisu, vůle k boji nevyklučuje porozumění a humanitu. Stále je jen otázkou: Kdy a kde?*“ (Tamt., str. 81.)

T 9: „V lásce se lidé odvažují uvést se bezezbytku vzájemně v pochybnost, aby pronikli ke svému počátku tím, že se v neúprosném projasňování stávají pravdivými. Tento boj je ve vyjevování existence podmínkou jejího uskutečnění, neboť bezohledně, ale nenásilně proniká až k samému základu existence ... Boj v lásce je prost násilí a má charakter vzájemného zpochybňování, jež není vedeno vůlí k vítězství, nýbrž výhradně vůlí ke zjevnosti. Tomuto boji se mohu vyhnout tím, že se skryji, a selhat tak jako existence.“ (Tamt., str. 68–69.)